

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRÅD

UDGIVET AF
**KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**

AUSCHWITZ
✦
BERGEN BELSEN
✦
BUCHENWALD
✦
DACHAU
✦
HUSUM
✦
NEUENGAMME
✦
PORTA
✦
RAVENSBRÜCK
✦
SACHSENHAUSEN
✦
STUTTHOF
✦
FRØSLEV
✦
HORSERØD
✦
SHELLHUSET
✦
VESTRE FÆNGSEL

Forsiden:

Kongen og dronningen
ankommer til friheds-
kollegiet på Frederiksberg

Inde i bladet: Smuk kollegieindvielse ★ Rystende skildring af bombardementet på Gestapos hovedkvarter i Århus ★ Novelle fra Buchenwald ★ Analyse af Tyskland i dag.

Jydsk Ilt- & Acetylngas
Fabrik Akts.

Horsens

Møller & Jochumsen A/S
HORSENS

Reserveret

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til ud- deling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af del- tagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lig- nende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Oberstløjtnant Fl. B. Larsen, Søgård, Sønderjylland.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Kaptajn Aage Eifer, Phistersvej 2 B, Charlottenlund, Helrup 2372.

Den øvrige bestyrelse:

Christensen, Allan C., assurandør, Thorvaldsensvej 9, København V.
Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg.
Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.
Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.
Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.
Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.
Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.
Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.
Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense.
Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.
Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.
Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.
Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.
Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.
Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund, Sønderjylland.
Møller, Poul, fabrikant, Skive.
Næstved, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense.
Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.
Olesen, Otto W., boghandler, Randers.
Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.
Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, Ø. Tria 3101.
Thestrup, K., (M. F.) dommer, Viborg.
Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

4.-MAJ KOLLEGIET

Et monument for frihedskampen.

Det nye 4.-maj kollegium på Frederiksberg fik en festlig indvielse tirsdag den 18. september under overværelse af kongen og dronningen og godt 300 indbudte gæster.

Frihedsfondens formand, Grosserer P. M. Daell, bød velkommen, og på byggeudvalgets vegne afleverede chefredaktør Hakon Stephensen kollegiet. Han gjorde det med ønsket om, at den gode ånd altid må råde inden for dets mure.

Grosserer P. M. Daell takkede på Frihedsfondens vegne alle, der har skænket midler til det smukke hus, og arkitekt Hans Hansen, der har lagt hjerte og talent i løsningen af den særprægede opgave. —

— Det kan i dag med sandhed siges, at dette kollegium er en gave fra hele det danske folk — hvert sogn i Danmark, hver gade i danske byer, ja også Færøerne og Grønland har ydet deres bidrag. Kollegiet står nu som et monument over frihedskampen og den ungdom, der stod forrest i kampen for friheden. 4.-maj kollegiet skal til sene tider minde om den aften, der varslede frihed for vold, terror og fremmed herredømme.

Ved et minuts stilhed mindedes man derefter kampens ofre.

Rektor for Københavns universitet,

professor H. M. Hansen, takkede for den prægtige gave til ungdommen. Kollegiet skal skabe sig en ærefuld plads i dansk åndshistorie. Husets efor, professor Carsten Høeg, sagde, at der i det nye kollegium ville blive levet i håb om og stræben efter lysere tider.

En af kollegionærerne, arkitekt-studerende Sten Hansen, takkede på kammeraternes vegne, og sagde bl. a.: — Vi har her fået mulighed for en rig studentertid — en sund periode, befriet for mange af de byrder, der ellers besværliggør studieårene.

Efter indvielses-højtideligheden var der rundgang på kollegiet. Kongeparret hilste på alumnerne på deres værelser, og kongen indviede kollegiets gyldne mindebog.

— — —
Dronning Alexandrines hofchef, kammerherre C. P. M. Hansen, havde ved ankomsten det uheld at falde på en bræddegang. Han måtte under lægebehandling på Frederiksberg hospital, men viste sig senere blandt gæsterne. Også kontorchef Rothe faldt, men slap med et par mindre knubs.

Mange af værelserne har fået navn efter giveren. Et af dem bærer Christian den Xs navn. Et andet, der er skænket af Kammeraternes Hjælpefond, bærer Folke Bernadottes navn.

kvartret, der havde til huse i Aarhus universitet, blok 4, — men, sagde han, skynd Dem, for der lukkes kl. 12 i dag, da der er møde. For at nå det tog jeg en bil, — og kl. 11½ ankom jeg til det afspærrede område.

Jeg havde en dame med mig, det mest opofrende menneske der findes, — hun havde trofast fulgt mig fra Skive, hvor hun boede tæt ved os. Hendes navn er forstanderinde Ria Gravsholt, Krabbeholm højskole, mor til 5 små børn.

Vi stod og talte sammen, og jeg sagde: Tror du, det er klogt, Rio, at du går med, for hvis det nu ikke går, som jeg tror (tyskerne var så vilkårlige), så kan du tage hjem til din mand og dine små unger — og tage dig af min lille søn, der dengang var 9 år gammel.

Kun et lille øjeblik betænkte hun sig og sagde så: »Nej, Fanny, i dag vil jeg være hos dig hele tiden.«

Vi kom gennem vagten og kom til den store hoveddør, der automatisk blev åbnet og lukket for os, — det kunne jeg ikke lide, — jeg hader låsede døre.

Jeg henvendte mig til en mand, som jeg kunne forstå sad og tog imod besked. Jeg bad om at få talt med hr. Rothenberg (et navn, jeg fik på »Røde Kors«), og han skulle sikkert være den mest medgørlige af Gestapo-mændene. Han sagde, da jeg nævnte min mands navn, at min mand var i Frøslev.

Da jeg imidlertid lige havde talt med »Røde Kors«, sagde jeg, at han var dårligt underrettet, for jeg vidste med bestemt, at min mand sad i Aarhus fængsel. Han gik ud, kom tilbage kort efter og sagde, at Gestapomanden Vølker ventede mig. Det var jeg ikke så glad for, da han gik for at være hård. Nå, men nu var jeg på den, og det var blot om at få den samtale eller komme ud, — det sidste havde jeg grebet med kyshånd på det tidspunkt. — Vi kom så ind på Vølkers kontor, der lå i øverste etage. Stadig fulgte trofaste, modige Rio mig, og hun styrkede mig kolossalt ved sin nærværelse.

Der blev tilbudt mig en tolk, — det

Hustru ville besøge sin Mand.

Rystende skildring af bombardementet på gestapohovedkvarteret i Århus.

Tirsdag d. 31. oktober 1944 kl. 11½ ankom jeg til Aarhus universitet for at tale med Gestapo om at få en samtale med min mand, der dengang sad arresteret i Aarhus fængsel.

Lige forinden havde jeg været oppe på »Røde Kors« kontor i rådhuset. Jeg

talte med den daværende formand, guldsmed Rasmussen, om mine problemer. Han var uhyre forstående og ville inderlig gerne hjælpe mig, — men en sådan samtale kunne først blive en realitet, når Gestapo havde givet sin tilladelse. Han henviste mig til Gestapo, hoved-

nægtede jeg, — det tyske, der skulle tales, kunne jeg godt klare.

Vølker sagde intet i lang tid, sikkert kun minutter, — for mig var det timer. Pludselig var han i fuld gang med forhør. Han sagde, jeg vidste alt, og at jeg også var medskyldig, — vi krydsede, åndelig talt, klinger og lod ikke hinanden ret megen ære tilbage. Han var rasende, trak sig tilbage for at tale med den øverstbefalende Schwitzgebel (jeg ved ikke, om navnet er stavet rigtigt). Jeg fik lige hvisket til Ria: »Den klarer jeg ikke.« Så kom en bevæbnet Gestapomand for at holde vagt over os, — og så kom redningen.

En drønende larm; vi kunne fra vore pladser se 6 maskiner nærme sig i rasende fart, — jeg troede, de var fløjet lige gennem vinduet til os, så lavt fløj de. Så lød et frygteligt drøn, og hele bygningen sitrede, og jeg sagde til Rio: »Det er englænderne.«

Vor vagtmand blev bleg som et lig,

låste døren op og løb, — og vi var ikke sene i vendingen. Som et lyn røg vi ud ad døren — og løb med hinanden i hånden — men nåede ikke langt, så faldt husene, og alt blev sort. Vi måtte slippe hinandens hænder, og vi blev i faldet borte fra hinanden. Vi styrtede ned mellem glas, mursten, kalk osv. osv. — på hovedet, og jeg begriber ikke, det holdt. I samme sekund kom angreb nr. 2. Der blev kastet bomber ned i de ruiner, vi lå i, — og da troede jeg ærligt talt, det var forbi med mig. Jeg fik i den grad mursten og alt muligt ned over mig, og jeg var fuldkommen indespærret. Jeg syntes, det begyndte at knibe med at få luft, — desperat gravede jeg mig ud, og nu kunne jeg pludselig mærke, at jeg kom ud i det fri.

Jeg rejste mig op og prøvede på at børste mig lidt af. Da hørte jeg, at det puslede ved den åbning, jeg var kommet ud af, og tænk — det var Rio. Jeg så bestyrtet på hende og kunne ikke rig-

tig fatte, hvordan hun pludselig kom der. Så først kom jeg i tanke om, at hun jo havde været med mig i bygningen. Hun sagde: »Det slap vi godt fra, Fanny«, og inden jeg fik svaret, kom 3. angreb. Vi var jo inden for tyskernes afspærring, så vi var klare over, at nu blev det slemt. Vi smed os ned på jorden og puttede os under min rævepels, jeg havde på. Det var en grim omgang, og jeg råbte: »Vi skulle være blevet derinde, Rio.« Maskingeværkuglerne sprøjtede om os — bomberne raslede ned rundt om os, — underligt at vi ikke blev ramt.

Da det angreb var ovre, var jeg meget opsat på at komme ud af det afspærrede område, og jeg fløj hen til de såkaldte »spanske ryttere« — og prøvede på at kravle over. Rio protesterede, — hun mente, hvad rigtigt var, at jeg ville rive mig fordærvet.

I det samme kom en tysk soldat løbende med en mægtig, dertil beregnet

Da Gestapos hovedkvarter i Århus blev bombarderet af engelske flyvere. Billedet er fotograferet fra en engelsk flyvemaskine.

saks og klippede hul i spærringen — ud fløj han — vi bagefter, og nu løb vi alt det, vi kunne. Pludselig standsede Rio og sagde: »Nu skal du tale dansk, Fanny.« Jeg havde hele tiden talt tysk til hende — sikkert en følge af, at jeg oppe i forhøret havde været så anspændt.

Vi løb videre og nåede lige til Lange-landsgade kaserne, da angreb nr. 4 satte ind. Vi lå på fortovet på den anden side af gaden, og uheldet ville, at nu var det kasernen, der fik bomber. Igen stod det på granatsplinter, maskingeværkugler, og for fjerde gang på ca. en halv time skete miraklet, at vi ikke blev ramt.

Så var det ovre. Der kom ikke flere angreb, — og først nu blæste de luftalarm. Vi sagde til hinanden, at nu måtte vi hellere se at nå et beskyttelsesrum. Vi anede jo ikke, det var sidste angreb. Atter gik det i vildt løb ned ad gaden, og vi kom til et beskyttelsesrum i nærheden af Vennelyst, kom så med en arbejdsmand hjem, han boede i Sjællands-gade. Vi fik os vasket og fik, hvad der var rørende af ham, hver en pilsner, for dengang kneb det med øllet. Vi lånte tørklæder til hovedet, strømper osv., og så spadserede vi til »Røde Kors«, hvor vi talte med dir. Vorbech, som blev for-mand for »Røde Kors« efter guldsmed Rasmussen.

Dir. Vorbech var meget omsorgsfuld for os. Han tilbød først at sende bud efter en læge, der kunne give os en sti-mulerende indsprøjtning, men det ville vi ikke, så tilbød han at tage os med hjem til sig privat og give Ria og mig

deres soveværelser, så vi i ro og sikker-hed kunne hvile ud, — og så blive tilset af hans læge, som han kendte så godt. Da vi også nægtede det, gik han hen til et skab, tog 2 sodavandsglas, fyldte dem med noget spiritus og sagde: »Men dette skal damerne drikke, — det vil stramme op.« Og jeg skal love for, det gjorde det også. Vi hoppede som to kåde føl afsted lidt efter.

På »Røde Kors« lånte vi hver 100 kr. og fik legitimationsbevis udstedt! Og nu måtte vi skynde os, — vi var blevet en del forsinkede, — og kl. 3 skulle jeg illegalt mødes med en tysk fangevogter, til øjenlæge efter øjendråber til min mand, — det skulle gennem »Røde Kors« til fængslet. Vi skulle også for-rette nogle indkøb, — og så spiste vi en lille middag på banegården. Kl. 6 gik toget til Skive, en frygtelig lang og træ-tende rejse, så forslæde som vi var. Vi kom hjem kl. 11 til Skive, og da var jeg nedslået; jeg havde jo ikke opnået det mindste i Aarhus, — og jeg var syg af længsel, — havde sådan håbet på at komme blot ganske lidt i nærheden af min mand, — men vi var taknemlige for, at vi begge havde reddet livet, — men som Rias søde gamle mor sagde: »Vorherres engle skal da også have noget at bestille.«

Fanny Møller.

P. S.: Angrebet på Aarhus universitet blev foretaget af 24 moskitomaskiner, kom i 4 bølger med 6 i hver. Hver ma-skine havde 2 stk. 250 kg bomber. Ma-skinerne var beskyttede af polske jægere.

interesser, og mit parti har ingen interes-ser, der adskiller sig fra disse. Der kan derimod opstå situationer — som der gjorde det i tiden 1940—45 — hvor jeg føler mig forpligtet til at modarbejde »min« regerings interesser, og skulle man i en sådan situation hæfte beteg-nelsen landsforræder på mig, vil det ikke ændre noget.

2. Kære Prytz. Vi er enige om, at en ny 9. april ikke skal komme over os som en tyv om natten. Men en vagtpost gør sig skyldig i pligtforsømmelse, om han kun ser til den ene side, mens fjenden lister sig bag på ham fra den anden. I »angst og frygt for faren fra øst« over-ser mange, at er Danmark ikke besat af fremmede tropper (i større antal), så er det en udenlandsk magt, der bestemmer vort lands udenrigspolitik, og som der-med præger vor indenrigspolitik — til skade for det jævne folk. Behøver man i denne forbindelse andet end at sige Ottawa?

3. Alt tyder på, at din angst for kom-munismens praksis netop skyldes »ve-stens propaganda«. Vil du over denne angst, må du bedømme os efter vore handlinger og gerninger og ikke efter andres løgnagtige påstande. Vi ønsker ikke blot de demokratiske friheder be-varet, men også styrket, og vi ønsker frem for alt, at det politiske demokrati kommer til at stå sammen med et øko-nomisk demokrati. Jeg ønsker grundlo-ven respekteret, men virkelig også af lovgiverne, og jeg ville finde det i over-ensstemmelse med de bedste demokra-tiske idealer, om ytringsfriheden ikke kunne gøres illusorisk ved økonomiske forholdsregler (afskedigelsen af tillids-manden, der skrev sin mening i sit fag-blad). Glem ikke, at retten til at skrive alt for ofte opfattes som retten til at for-dreje og — ikke mindst — at fortie. Så-danne indskrænkninger i ytringsfriheden som f. eks. forbud mod krigspropaganda etc. er efter min opfattelse mere i over-ensstemmelse med demokratiets princip-

Debatten Øst-Vest:

Hvis der er vilje, er der også vej.

Redaktør Helge Larsen svarer lvs. R. Prytz.

Jeg tror, det vil fylde for meget, og at det vil føre for langt bort fra sagens kerne, om jeg forsøger at give et udførligt svar på Prytz' sidste indlæg i Pig-tråd. Jeg skal derfor indskrænke mig til nogle kortfattede — og forhåbentlig af-sluttende — bemærkninger.

1. Kommunismen er ingen religion, men vort parti adskiller sig afgørende fra andre politiske partier derved, at det er det eneste, der arbejder for, at det socialistiske samfundssystem afløser det kapitalistiske. Også derved adskiller det

kommunistiske parti sig fra de øvrige, at det i sin politik konsekvent er i over-ensstemmelse med sit program. Dette kan måske give plads for tvivl eller mangel på respekt. Rent bortset herfra forstår jeg ikke, hvorfor tilhængere af forskellige religioner ikke skulle kunne arbejde sammen om spørgsmål af fælles interesse.

Jeg tror ikke på et valg mellem min danskhed og min kommunisme. For mig er det afgørende at handle i overens-stemmelse med mit land og mit folks

Ved at holde Pigtråd opnår De både at hjælpe nødstedte kammerater fra besættelsestiden og at støtte et blad, der ikke har ladet frihedskampen gå i glemmebogen.

per end den mest uhemmede »ytringsfrihed«. A propos dine tjekiske boghandlervinduer. Var det ikke partiforlagets vinduer, du betragtede? Der findes nemlig også andet end kommunistisk litteratur i Tjekoslovakiet, men i de få timer, vi sammen opholdt os i Praha beskæftigede vi os jo mest med at se kirker. Alene disse besøg harmonerer jo mindre godt med, hvad pressen i almindelighed fortæller om den religiøse frihed.

4. Lenin — og kommunisterne — forbereder ikke »en revolution til fremme af et mindretalsdiktatur«. Vi erkender åbent, at vi arbejder for socialismen, og for at nå dette mål søger vi at vinde folkets flertal, først og fremmest arbejderklassen og de med den i interessefællesskab forbundne lag af befolkningen. Men hvor øvrigheden bærer sværdet forgæves — f. eks. hvor den efter fremmed diktat forbyder os legal virksomhed, finder vi det naturligt — som under den

tyske besættelse af Danmark — at rejse kampen mod denne øvrighed. Som tidligere nævnt er jeg uenig med dig om, at »vi er langt fjernet fra vore forhold under besættelsen«. Vi er ikke længere fjernet fra disse forhold, end at det stadig er nødvendigt at kæmpe for — ikke at bevare, men at genvinde — vor selvstændighed.

Som svar på dine slutbemærkninger: Jeg tror, der er en vej frem til forståelse, og jeg tror også, at *du* tror det. Ellers ville du ikke have afsluttet din tale ved kongressen i Wien med ordene (jeg citerer efter hukommelsen):

— En del af mine kammerater i den danske delegation er ikke enige med mig i alle mine synspunkter, specielt hvad mine udtalelser om det tyske folk angår — men vi er alle enige om sammen at arbejde for freden og for, at Danmarks plads (i F. I. R.) ikke længe skal blive stående tom.

P. S. Kort efter at tyskerne havde besat Danmark, talte jeg med professor Ole Chiewitz, der jo i sin politiske indstilling var alt andet end kommunist. Han sagde til mig: Der er så meget, vi er uenige om, men det er bagateller i forhold til det, vi er enige om. Lad os slås sammen med tyskerne, så kan vi bagefter, når vi har vundet kampen, skændes videre om småtingene.

Efter besættelsen genoptog vi skænderierne om småtingene, og vi begik efter min mening den fejl, at vi over disse småting glemte, at der stadig fandtes større ting, som bandt os sammen. Jeg tror, udviklingen har vist begge parter, at det var en fejl, vi begik, og mulighederne for et frugtbringende samarbejde skulle derfor være større i dag, da vi har både de positive og de negative ting at tage lære af.

Venlig hilsen. *Helge Larsen.*

DEN HALVE CIGARET

Skildring fra Buchenwald.

Af *Julius Wedege.*

Det var en af disse grå, kolde dage, Buchenwald var så rig på, jeg første gang så ham. En dag som mange andre tungt henslæbte fangedage bag stærkstrømspigtråden og SS-bøsserundingerne. Skyerne havde i den grå og fugtige morgen ligget hen over den store appelplads, som var bjerget hævet op mod det himmelske, hvor det ubarmhjertige våde koldt trængte gennem vor tynde påklædning, hvor meget vi end skuttede os og krøb sammen bag hinanden — ventende med den eminent tålmodighed og sløvhed, der var håftlinge særegen.

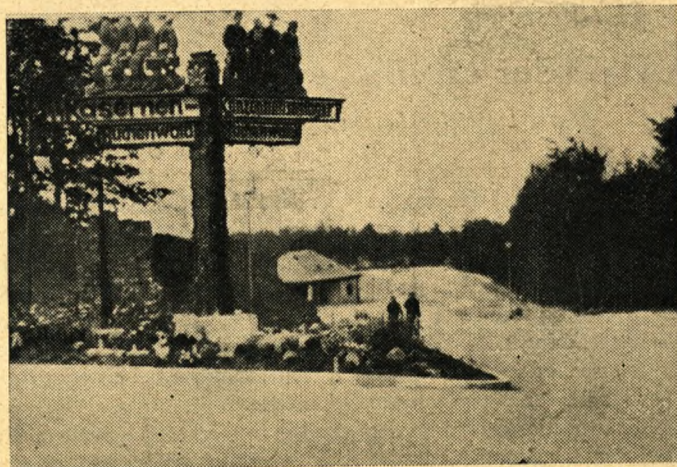
Kolonne efter kolonne traskede akkompagneret af lejrorkestrets dystre toner ud gennem lejrens port, hvis facade bar indskriften »Recht oder Unrecht — mein Vaterland« — ud mod ruindyngeerne i et terræn, der en gang havde været et af hitlerrigets krigsproduktionscentre. Sådan som morgen efter morgen gennem årene havde udspytet stadig flere og flere syge, vaklende og elendige slaver, medens lyset blinkede ildevarslende i SS-ernes blankpudsede støvler . . .

Han sad på en betonblok og strakte

sit stive ben ud fra sig. Hans ansigt var furet og skarpt, bar spor af droje tider og en vis hårdhed. Han var dårligt klædt i en mørk dragt, der røbede hans russiske oprindelse, og trykkede den ene hånd dybt i en lomme. Med den anden forsøgte han gang på gang — som en sul-

ten i isen fastfrossen and, hvortil der smides krummer lige uden for dens rækkevidde — at nå de »skod«, der fra vor kolonne blev smidt over mod ham. Men hver gang kom yngre og hurtigere landsmænd og polakker ham i forkøbet — greb skoddet, sugede grådigt, heftigt og hungrikt den sidste rest af nicotinblå røg i sig og fangede et nyt skod.

Med håftlingens sindighed tyggede jeg langsomt min mad i mig, mens jeg så på dette spil — så, hvordan han mi-

Vejviser til kz-lejren Buchenwald.

stede balancen et par gange i de fortvivlede greb efter livets mammon. Enhver var sig selv nærmest, hvor tobak var en længsel, der gravede dybt og begærligt i sindet — hvor et skod var som himlenes engle sang, saligt som mælken, barnet drikker af moders bryst. Aldrig en gang greb han, og de forpinte øjne, der lyste blå som Volgas bredt flydende strøm og himlen over Ukraine, rettedes spørgende mod de i indhaleringens fryd afslappede ansigter omkring ham.

Men ingen klage kom over hans læber, end ikke ordet »Tabak«. Han resignerede og indstillede de håbløst kluntede forsøg, gravede den røde og nøgne hånd dybt ned i den anden lomme og sad da blot ganske stille og så på de lykkeligere omkring ham.

Tobak var vejen til underet i Buchenwald. Cigaretter kunne åbne porte — om dog ikke den store, tunge jerntræmpeport, der var smækket for dette menneskeheds makabre helvede — men til lejrens mange forskellige afdelinger kunne adgang tinges ved cigarettens snorlige hvide syn. Og mangt og meget kunne »organiseres«, når den klingende mønt var tobakkens lyksalige guld.

Handelen gik, dagens kurs betingedes af lejrens forsyning med tobak. Rigeligt, da tårnhøje priser på de luksusvarer, russerne var flittige at sprede på markedet, cigaretrør i spraglede farver gjort i metal, celluloid og hvad anvendeligt var — »Feuerværk«, altid eftertragtet i mangel på tændstikker, udført i kunstfærdige former, lokkende svage sjæle — cigaretetuier lavet i en aluminiumslegering smykket med ciseleringer og for en extrapris fra en halv til ti cigaretter med køberens navnetræk. Souvenirs, der til tider flød på markedet, til tider var ganske glemt.

Ikke blot til livets behag, men til dagens trang, var tobakken klingende mønt, lejrsko, fodstykker, forsåling — og sjældnere benzin, et tæppe, hvidløg eller en brødration.

Kravet om tobak svøbte sig om lejrens sjæle, drev sig ind i sindet, borede, nagede og sved. »Tabak Kamerad, Tabak — keine Tabak.« — Mudder og pløre, kulde, lopper og tomme maver — tobak. Timelange appeller, afkræftelse og savn. Stank, råddenskab og håbløs tomhed — »Tabak Kamerad«. Brustne øjne og brudte lemmer, klappen af træfodtøj og

evig trængsel ved latrinen med våde, slimede bukser. Blod, bylder og feber — »hast du Tabak, Kamerad?« Muselmandens sjælstomme krop, hvor kun skind og knogler holdt sammen på et legeme, hvis bevægelser var sidste refleksioner inden massegravens kalkede jordkolde mørke.

Dagens tekst: »Buchenwald ist immer Scheisse« — mens sort røg glider fra krematoriets skorsten ud over pigtråden og opløses i novembergrået.

— — —

Det var mod frokostpausens slutning, jeg havde spist og røget en halv cigaret, da jeg rejste mig og gik over til den stivbenede russer.

Han var en ældre mand, og der var ikke over ham, som over russerne flest, dette mærkelige runde, der vel kom af deres brede ansigter og vatterede dragter. Han var lang og ranglet, ansigtet smalt og kantet. De blå øjne så udtryksløst på mig, og først da jeg rakte hånden med resten af min cigaret frem mod ham, kom der i dem et spørgende skær, hvori ulmede et mærkværdigt mørke.

Tøvende og vantro trak han hånden af lommens dyb, mens hans øjne var i mine. »Tag den«, sagde jeg til ham på dansk — og han forstod.

Blået i hans øjne videde sig ud, blev et stort og strålende skær, et blussende lys af glæde, overraskelse og taknemlighed — den før så ubehjælpomme krop sprang i et ungdommeligt hop op lige foran mig.

Cigaretten førte han til sine læber, nænsomt havde han taget den af min hånd, sugede røgen dybt og fik et fjernt udtryk i blikket, — åndede så tungt ud og så på mig med et rent og lykkeligt smil.

»Danke«, sagde han og nogle russiske ord, rakte sin hånd mod min, og vi gav hinanden et langt og fast håndtryk, mens vor øjne talte.

Da det ikke var meget tysk, jeg kunne — og han endnu mindre, talte vi på bedste måde, men forstod vel næppe mange ord; dog, der var skabt en kontakt, der lå langt over nuet — tilbage i tiden og frem. Tyngden var måske hældende, jeg havde blot givet ham en halv cigaret, — han havde modtaget livets lyksalighed.

— — —

Sidenhen slæbte jeg sten, læssede af

og gik med kolonnen at hente nyt læs. Dene ene grå novemberdag blev den anden, — mørke, sne og væde omgav os.

Det hændte, jeg varmede fingre ved bålens rundt om i terrænet, at et par stykker af os gled ud af kolonnen og hyggede os efter evne i den gamle hestestald, hvor barakdele fra lejrens østpå, der under tyskerne tilbagetog, blev nedbrudt, stablede sig op. Syg af feber lå jeg rystende på min hyld i dage eller gik om morgenen, når arbejdskolonnerne rykkede ud, »under jorden«, som vi havde for skik ved at opholde os i »klubben«, latrinens lavtloftede og stinkende rum, til morgenappellen var overstået — sløvede gennem dagene mod forbud og SS.

Først senere så jeg ham igen. Et råb nåede mig, og jeg så ham haltende komme imod mig med stor fart — og en strålende hjertelighed. Hans blå øjne så mod mig med en kraft, som ville de omgive mig med al livets varme og lykke, og vi trykkede og rystede hinandens hænder. Og han lo, den gamle, med en drenget og legende latter.

Ordene os imellem forstod vi ikke, dog var kontakten knyttet i et fast og varmt kammeratskab — de samme lidelser, det samme mål. Han fik, hvad jeg kunne undvære af tobak og cigaretter, og takkede med en hjertens strålende renhed, der blussede heftigt og varmt mod det gråvåde Buchenwald's soled øde

Julius Wedege.

Et hvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

- 1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.*
- 2. Kammeraternes Hjælpefonds mærkat.*

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.

En analyse af Tyskland i dag.

De 22-35 årige er skeptiske og tomhændede.

Af Hans Rütting

Hvad skal der blive af tyskerne? Lykkes det at vinde den tyske befolkning til på fredelig vis at tage plads ved siden af Europas andre nationer i kampen for fred med frihed?

Forfatteren kender den tyske og den danske sjæl tilbunds. — Han skildrer her på grundlag af en længere rejse gennem dagens Tyskland den tyske menigmand i dag.

Studine standser bil på autostradaen.

Peter Schlemihl prøvede ihærdigt, men forgæves på at skjule for sine medmennesker, at han havde mistet sin skygge.

Den statsløse af i dag, der begiver sig ud på en rejse til sit tidligere fædreland, vil før eller senere — og senest ved grænsen — røbes overfor passagererne i toget, når han fremviser sit blodrøde pas, som ligefrem blues af skam over sin indehaver, der ikke en gang ejer det mest selvfølgelige her i verden: en nationalitet.

— Det var måske det mest naturlige, hvis jeg blev dernede, siger den statsløse. — Men femten års udlændighed har knyttet mig til min hjemstavn med en følelse, der er stærkere end taknemlighed, og sønderrevet de naturlige bånd til Tyskland. Vi er gået hver sin vej. Vi passer næppe sammen mere.

Næppe. Men det skulle altså prøves.

I Hamborg.

Det var ikke andet end ventet, at en mand stillede ved siden af ham, da han en mørk aften — med turistforeningens

»indkvarteringssseddel« i hånden — stod lidt rådvild ved et hjørne i Hamborgs oplyste hovedgade. Manden ville hjælpe, sagde han, han ville vejlede den fremmede, der var så uforsigtig med en Leica om halsen at ville vove sig ind i sidegaderne.

— Hvor tit bliver folk ikke trukket ind i ruindyngerne og afklædt, forklarer han advarende og fortsætter, da han hører, den anden kommer fra København, lidt ulogisk med en skildring af tyskernes nøjsomhed og flid, der har reddet landet ud af det kaos, som de allierede har ført det ind i.

— Valutareformen og de fyldte forretningsvinduer med alle de dejlige og billige varer — slutter han — skyldes alene tyskernes initiativ.

Kafkas uhyggelige visioner er blevet til en virkelighed, der overgår ethvert mareridt, når man endelig har fundet en lappet ruin og i en halvmørk trappegang langs et gelænder, der endnu er forvredet af bombernes lufttryk, famler sig frem til en dør og en klokke, som ringer på værten i pensionatet. Denne lister som en kat, iført filtsko, og afkræver hviskende passet, der vækker hans mistro. Han måler »manden uden skygge« med et blik, der både ytrer forskrækkelse og medlidenhed, og viser ham ind i et simpelt, men rent værelse. Værtinden, en væver og forretningsdygtig kvinde, siger:

— Genopbygning! Ja, de har rejst forretningsgaden for at stikke de fremmede blår i øjnene. Vinduerne fra mit pensionat viser Dem sandheden! Men een ting har Adolf Hitler dog gjort: han har bygget en kirkegård i jernkorsets form for de engelske flyveres ofre.

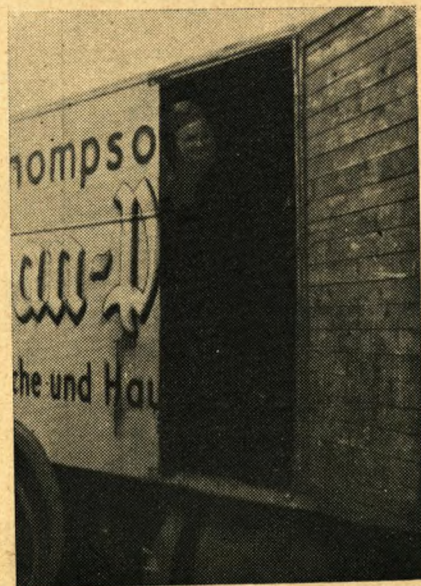
Og dette er ikke ironi!

Der er ingen ægte morskab i St. Pauli — og turistbureauerne gjorde bedre i stilfærdigt at køre forbi denne galgen-

humorets kirkegård. Det er ikke de gamle hamborgere, man møder her, ej heller sømænd, men forkomne flygtninge, der i de små knejper drikker deres sorg ihjel — eller udlændinge, der flokkes omkring de dyre forlystelsessteder. Men bådene sejler igen på Alsterfloden, hvis solfyldte smil ikke synes ældet, bare mere vemodigt end ellers, og rejselederne forklarer beredvilligt seværdigheder, som egentlig har mistet deres interesse. Værdierne er blevet omvurderet i tidernes smeltedigel: de nye ruiner og deres genopbygning fængsler mere end den gamle Bædekens trestjernede kunstværker, som synes fjerne og uvedkommende.

Alle »blaffer«

Den statsløse, der taler tyskernes sprog uden at høre til deres samfund, nyder tit godt af et kærkomment incognito ved at få dem i tale, der ellers ville tie eller sige skønne usandheder overfor udlændinge; når dertil kommer, at han må klare sig med 50 mark i løbet af 2 eller 3 uger, så vil han snart stå på lige fod med de tusinder af »østflygtninge«, der står opstillet ved alle tanke landevejene rundt. Det er en uskreven lov, at lastbilernes chauffører tager sig af dem — med en barskhed, der skjuler en kejtet venlighed og medfølelse. Det er ikke svært som gratis passager i overhedede førerhuse at buldre på kryds og

Flygtning fra øst i lastbil.

tværs igennem vestzonen, og det koster ikke så meget som en cigaret. Man kan komme ud for, at chaufføren betaler ens regning i værtshuset, hvor hele selskabet (der samles mange op i timerens løb) fortærer sin davre.

— Sig til danskerne, at vi ikke er barbarer! plejer de at sige — og med et blik henover flygtningene, der i laser og pjalter som en skare forsultne, men tilsyneladende sorgløse bisser sidder rundt ved bordene — og fortæl om alle de ulykkelige, som ikke nåede over grænsen. —

Næsten alle »østflygtningene« fortæller det sammen: man ville sende os til uranminerne, men vi foretrak vejen mod vest. De fleste er kvinder (»vore mænd arbejder i Rusland«) og store drenge på 15—16 år. Der er nogle, der skal tilbage til Østzonen — en moder, der har efterladt sit barn i Leipzig og nu bare er ude på en afstikker til Ruhrområdet for muligvis at finde arbejde.

— To gange har de snuppet mig ved grænsen — fortæller hun — men jeg sagde til dem: og hvis I putter mig hundrede gange ned i jeres kældere, jeg vover det een gang til!

Hun er fyldt med et desperat had mod »folkepolitiet«, der er værre end russerne. En anden er mere forsigtig i sine udtalelser, en lærerinde fra en by ved Elben, der illegalt besøger en ven i Rhinlandet. Hun er allerede på vej mod kommunismen, hun kan ikke lide demokraterne og er begejstret for Lyсенkos arvelighedslære.

— Vi har udstået større lidelser end alle K-Z-fanger tilsammen! siger en ung mand. Det tyske folks brøde, hvis der i det hele taget kan tales om en sådan, er forlængst afsonet.

De fleste er tavse, resignerede og fatalistiske. De truer ikke, og de anklager endnu ikke.

De er afklædte for enhver originalitet som individer og igennem nøden ensrettede og nedværdiget til netop at blive det, de er flygtet fra: numre i en økonomisk proces.

Oaser i ørkenen.

Der er flygtninge selv på de mest af-sides beliggende gårde på heden eller i bjergene med undtagelse af den franske zone og byen Bremen. Befolkningen er præget heraf: synet af de ubudne gæ-

sters nød har stemt deres værter til eftertanke om skæbnens vægelsind og givet især landmændene en større social forståelse. Hjerterummet er blevet større, medens husrummet skrumpede ind. Der kan ikke være tale om at sove på høloftet, man har dog endnu et gæsteværelse til rådighed, siger gårdejereren, da man med ryksæk på beder ham om natlogis. Det er, som om der fra ens hjerte smelter en tyk isskorpe, der har dannet sig i 15 års bitterhed og landflygtighed. Ved synet af det gammeldags byggede hus — bolig, stald og lade under eet tag — vækkes minder fra en lykkelig, næsten glemt tid. Samtalen røber snart, at vi er i en oase midt i den præjsiske ørken i nærheden af hansestaden Bremen, på et område, hvor protestantismen ikke gik fyrsternes ærinde, men

koblede sammen med en demokratisk orden. Der er dog flere oaser af den slags, der efterhånden føjer sig sammen til et mosaikbillede af et muligt og måske endda fremtidigt Tyskland, hvor reformationens skæbnesvangre misforståelser — det nationale hovmod, en blind autoritetstro og den religiøse subjektivismen — er overvundet. Endnu havde dog den protestantiske præst, vi besøgte, et portræt af Bismarck hængende ved siden af Lutherbilledet; at vejen derfra konsekvent måtte føre hen til Hitler kunne han ikke forstå, ikke mindst fordi han som medlem af bekendelseskirken var blevet forfulgt af Gestapo. Han var jo nazismens modstander! Der kan ligefrem tales om en Bismarckrenæssance i Nordtyskland, som særlig gror iblandt dem, der gjorde nazismen akseptabel

Fyens Landmandsbank

(Aktieselskab)

ODENSE

Mammen's Æskefabrik

AKTIESELSKAB

Art. for Iscreamfabriker - Bogtrykkeri

TRØJBORG - AARHUS

Gram Tæppefabrik

Aktieselskab

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

Ruiner og hele huse — sådan er Tyskland i dag.

for intelligensen, men senere blev skubbet fra af de nye magthavere. Denne nye mytedannelse beviser bare, hvor vanskeligt det er selv for en studeret mand at erkende tragediens dybere rødder. På spørgsmålet, om det ikke havde været bedre for Tyskland i stedet for Bismarck at eje en etisk personlighed, ligesom Grundtvig i Danmark, der kunne have fortsat Luthers værk, svarer præsten barsk: det er netop Bismarck, der er kronen på Luthers værk.

Da næsten halvdelen af vestzonens befolkning nu er katolsk, opfattes kampen imod Rom som en opgave, der på en gang lutrer både det nationale og det religiøse sindelag, især når den tiligemed sideordnes med ønsket om Tysklands enhed. Denne sækularisering af religionen er uden tvivl medskyldig i den almindelige ligegyldighed, man træffer hos den jævne mand i Nordtyskland overfor kirken og dens mænd — anderledes dog i Rhinlandet og Sydtykland, i den katolske blok, som Hitler ikke formåede at splitte, endsigte at vælte; her er man fra gammel tid føderalistisk, ja nogle steder separatistisk stemt og husker Bismarck og hans centralistiske Prøjsen med samme antipati som Sønderjyderne gør det. Der findes i det hele taget den dag i dag en alt for lidt iagttaget åndelig tværforbindelse mellem det sydlige Danmark indtil Ejderen og de katolske tyske landsdele, som begge

er præget af et kristeligt folkeliv og årtiers protest mod prøjserstyret.

— Protestanterne har ikke forstået deres besøgstid! siger den katolske præst i Rhinlandets mest mondæne by Düsseldorf. — I dag ligger fronterne anderledes end ved Luthers tid: det gælder kampen mod ateismen, ikke mere teologiske hårkløverier. Der er vel ingen ansvarlig, der i dag ville gentage kirkespaltningen.

Jo længere rejsen varer, jo flere man taler med, desto mere mistroisk bliver man over de beretninger om Tyskland, man har læst i de danske blade, og afskriver en del fordomme. Pastor Niemöllers navn er bedre kendt i Danmark end i Tyskland. Der er mange, som ikke engang har lagt mærke til hans eksistens. — Og alle de meget omtalte »farlige« nazister som Hedler, general Remer, T. v. Manteuffel — kun få kender noget til deres bedrifter. De er lokale urostiftere — påstås der — som kun de fremmede journalister, der søger stof til »aktuelle« artikler, tager notits af.

— Hvorfor skriver I ikke hellere om Adenauer! siger seminarieførstanderen. Hvorfor mistænkeliggør I ligesom efter 1918 de mænd, der nu prøver på at genopbygge et europæisk Tyskland i samklang med jeres traditioner, der også en gang — før Bismarck — har været vores?

Ridder, død og djævel.

Følelsen af at blive miskendt er særlig stærk hos dem, der som tidligere antinazister er kommet op i højere stillinger. Ligesom menigmand er de opbragte over demonteringerne, som de mener sker for at umuliggøre konkurrencen. De smiler ad de genopdragelsesmetoder, der prøves fra allieret side.

Bananer og vindruer i München.

Deres stadige omkvæd begynder med ordene: »Hvis ikke udlandet snart indser, at Tyskland skal hjælpes på fode igen — og det omgående — —« og slutter med, at hele verden dog ved, hvor nøjsom og flittig tyskeren er og — hvor god en soldat.

Generalernes oprør, sagnet om Rommel og Ernst Jüngers krigsoptegnelser gør soldaten nu også som modstandsfolkens kammerat populær. Man må forstå tyskernes romantiske forhold til døden og natten, deres tro på det kaotiske skaberkraft, for at begribe deres forelskelse i den legemliggjorte vilje, i præcisionen og disciplinen. Der findes måske ingen dybere tydning af det tyske end Albrecht Dürers radering: Ridderen, der uanfægtet af død og djævel, dog stadig ledsaget og fristet af dem, baner sig sin vej.

— Vejen går mellem afgrunde — ingen aner et mål — siger skibsmægleren i Bremen — den samme sætning, som en redaktør i Bayern ville vælge til sit blad som motto. Begge sad de som politiske fanger, begge er de fyldt med bitterhed mod afnazificeringen.

Og som alle siger de: Hvornår kommer krigen? Og endelig: Vi må arbejde —trods alt: arbejde. —

Overalt arbejdes der i et hektisk tempo. »Om tyve år har Tyskland verdens mest moderne byer«, erklærer en arkitekt i Frankfurt. Der kendes ikke noget til hygge, man har ikke råd til hvile. I byerne langs Rhinen derimod og i den franske zone, det område, som allerede de gamle romere betragtede som deres koloni, danses og soldes som i gamle dage, den samme dialekt høres. Byerne er sønderknuste, i årevis hvirvledes mændene rundt på alverdens slagmarker, prøvede nazismens organisationer på at ensrette beboerne i den mest afsides beliggende hytte — men landet synes at have bevaret sit ældgamle præg: ikke engang flygtningenes og bøndernes dialekter har blandet sig — endnu ikke.

Den fortabte generation.

Men den lydhøre, der årvågent lytter til samtalerne, sporer en tydelig forandring: ligesom i en skov, der er blevet lysere, fordi man i regelmæssig afstand har fældet træerne, så mangler der i genrejsningens Tyskland een generation

og endda en meget vigtig generation. De ældre har deres rødder i Weimar-republikken og kan deles op til de tidligere partier, der er genopstået i omtrent samme forhold til hinanden som før nazismen — og de helt unge kan blive til hvadsomhelst. Det kommer an på deres opdragere, som er velmenende, men for gamle og naive i deres tro på, at man kan knytte båndene der, hvor de sprængtes i 1933. Generationen mellem 22 og 35 år, især de, som oplevede Hitlers magtovertagelse som 17-årige, i den mest modtagelige alder, alle disse unge mænd,

der nu skulle varetage den nye stats tarv, står udenfor, enten med tydelig foragt for »anglo-amerikanernes marionetregering af emigranter og landsforrædere« eller ene og alene optaget af deres karriere, kampen for tilværelsen og dagen i dag. De er lige så skeptiske som tomhændene, endnu tavse, men i deres indre ensomhed spejder de forsigtigt efter ligesindede venner. De ældre siger — som i 1924: barneleg — disse knægte kan man ikke tage alvorligt. — Men alle virker de som soldater uden uniform, disse unge mænd: om det nu

DEN KONGELIGE PORCELAINSFABRIK & FAJANCEFABRIKEN ALUMINIA A/S

»Køb danske Textilvarer«

Textilfabriken

ved JOHS. PEDERSEN

Helsingør

Mogensen & Dessaus Væverier

Aktieselskab

Odense

er tjeneren på Rhindamperen, der atter sejler mellem ruinerne, gamle og nye, eller lastbilchaufføren fra Saarbrücken, stadig begejstret SS-mand, eller den afskedigede officer i rejsebureauet eller den unge mand bag disken. Deres oplysninger er militærisk præcise og korrekte, fremsagt på et normet skole- eller »H. J.«-tysk, deres høflighed virker påtaget, stiv og uden ynde eller nonchalance som franskmændenes urbanitet eller danskerne naturlige lune. Tyskeren kender civilisationen kun som spændetroje, han oplever »ånd« ikke som instinkt, men som et instrument, man kan betjene sig af efter behag. Den unge tjener på Rhindamperen fortæller saglig som en ingeniør, uden interesse for landskabets historie eller stemning, om krigens strategi og sine egne oplevelser. Med en tør og metallisk stemme remser han sine egne komplicerede sår op som en student sin anatomi: sår på endetarmen, kraniebrud, maveskud, granatsplint i låret, 3 dage bevidstløs i en panservogn. Han står uden for sig selv og kunne med et køligt smil udløse det skud, der gjorde ende på menneskeheden og ham selv, når den i en fører legemliggjorte idé forlangte det. I dødens øjeblik ville han overvinde ensomheden i de edsvornes fællesskab, der vælger undergangen fremfor et liv uden eventyr og storhed. Når man ituriver enheden mellem ånd og liv — i linie med Nietzsche og Klages — bliver begge et vrangbillede af virkeligheden.

SS-er som lastbilchauffører.

Overalt på landevejene flakker tidligere SS-er omkring; det eneste nyttige, de har lært i krigen, er at styre en bil. Så tyer de fleste til stillinger som mekanikere eller chauffører og helst på lastvogne, hvor de ved rattet drømmer om krigens dristige togter. Man træffer dem mest på langtur i Frankrig; de er fra Saarland, hvis regering de hader, og kører for franskmændene, som de foragter.

— Et folk i undergang! siger en, vi møder ved Chalons. — Fyldt med negerblod! Har ingen orden i sagerne — og ingen moral!

For ordens skyld og i moralens navn ville han udrydde Montmartre med en mindre atombombe, men da vi skiltes, forsvandt han selv i et glædens hus.

Da jeg spurgte en anden, hvorfor han selv havde valgt den regering, der nu »solgte saarfolkene til Frankrig«, var svaret: Nægt en hund dens føde — den vil følge den herre, der lover ham et ben at gnave i.

Det er nyt for ham, at de danske, han kender fra SS-legion Viking, betragtes som Danmarks udskud. — Det var nogle storartede fyre — siger han — Danmark står for ham som nordboernes nazire. Hans kollega i sovelukafet giver sit besyv med, kun et eneste ord, men det får deres øjne til at lyse: Skorzeny!

De misser lidt, de smiler og gør en bevægelse med hovedet mod syd.

— Spanien? Sydamerika? spørger jeg.

— Måske. —

Der startes klubaftener.

Foreningen Gestapofangerne omgås med planerne om at indbyde medlemmerne til en månedlig klubaften.

Man starter med et større møde tirsdag den 4. decbr., hvor fabrikant Ejgil Andersen vil vise den film, han har optaget af turen til Holland—Belgien, samt af stævnet i København med besøg i Ryvangen og i Vestre.

Denne første mødeaften i serien holdes i Forsvarsbrødrenes dragonsal, Gøthersgade 137. Efter filmen bliver der andespil.

Klubaftenerne vil følge efter engang i begyndelsen af måneden. Der vil blive budt på forskellig underholdning.

Ole eftersøges

En tysk fangekammerat, Heinz Moch, vil gerne i forbindelse med en dansker, han var gode venner med under opholdet på udekommandoen til Sachsenhausen, Flyvemaskinfabrikken Heinkel.

Heinz Moch var i k-z-lejr fra 1942—45, angivet af sin daværende kæreste, fordi han ikke var nazist.

På Heinkel var Heinz Moch sammen med en dansk journalist, men han erindrings kun, at hans fornavn var Ole eller Olaf.

Skulle nogen kende Ole eller Olaf, bedes man glæde Moch ved at skrive til ham. Hans adresse er: Heinz Moch, Karsenenstrasse 9, Braunschweig, Tyskland.

Messias håbet lever endnu i den fortabte generation mellem 25 og 35 år.

Troen på det utrolige.

I toget fra Strasbourg til Karlsruhe mødte jeg en gammel jødisk købmand og en ung lærerinde, der kom fra Svejt for at opdrage en ny tysk generation. Også hun var jøde, emigreret i 1933. Han kom hjem, sammenbidt, tidligt ældet og forbitret — hun rede til at tilgive og at hjælpe dem, hun syntes var uskyldige: børnene og ungdommen.

— Der vokser en ny generation frem, gentog hun gang på gang.

— Giften sidder for dybt, tvivlede den anden. — Men jeg beundrer Deres mod — til at tro på det utrolige!

En bog forberedes om de frivillige i Spanien.

Forfatteren Leo Kari, der vil være vore læsere bekendt gennem en del artikler her i bladet, arbejder for tiden på en bog om danskeres deltagelse i spanskkrigen.

I komiteen, der tilrettelægger bogen, repræsenteres de Spanien-frivillige af organisationens formand Poul Erik Dreyer, af forfatteren Leo Kari og billedhuggeren Arno Axelsen, og den kom iøvrigt til at omfatte professorerne Hal Koch og Mogens Fog, forstander Hj. Gammelgaard, universitetslektor dr. phil. Valfrid Palmgren Munch-Petersen og chefredaktørerne Niels Hasager og Erik Seidenfaden. Som historisk sagkyndig indtrådte endelig universitetslektor mag. art. Erik Reske-Nielsen.

Komiteen beder interesserede om at muliggøre bogens udarbejdelse og udsendelse ved at indsende bidrag til *professor Hal Koch, Malmøgade 8, København Ø*, eller indsætte dem på sammenlutningens girokonto nr. 67762. Komiteen er naturligvis samtidig interesseret i breve, fotos eller optegnelser eller andet stof, der måtte kunne kaste lys over den danske deltagelse, og som ikke allerede er den bekendt. Sådant materiale bedes man sende til *Leo Kari, Padborgvej 4, Valby*.

Landsudvalgets virksomhed.

Landsudvalget af besættelsestidens politiske fanger har udsendt en rapport over virksomheden fra 1. januar 1951 til 1. juni 1951 for tidligere deporterede, som i anledning af Retslægerådets responsum af 1. december 1950 og henvendelsen af 19. december 1950 fra Direktoratet for Ulykkesforsikringen til Landsudvalget har ønsket deres sag optaget eller genoptaget til eventuel revision ifølge afsnit 1 i lov nr. 475 af 1. oktober 1945 om erstatning til besættelsestidens ofre.

I april 1950 indsendte Landsudvalgets sekretær, Frode Toft, en rapport over 22 sager til Direktoratet med anmodning om genoptagelse. Nogle af sagerne figurerer blandt dem, som Direktoratet i oktober 1950 forelagde Retslægerådet som paradigmatisk for en større række tilfælde og indgår i Retslægerådets responsum.

Landsudvalgets arbejde med de aktuelle sager har ved nogle lejligheder været refereret i pressen samt i bladet »Pig-tråd«.

Landsudvalget har ikke i dette arbejde skelnet mellem de forskellige kategorier af tidligere deporterede.

Ved indstillinger til Direktoratet for Ulykkesforsikringen har Landsudvalget i princippet — og med enkelte undtagelser — begrænset sig til sager angående tidligere deporterede, der på grund af »nervøse« folgetilstande er mere eller mindre hæmmede i deres erhverv: helt eller delvis arbejdsudygtige. Personer, som på grund af nervøse folgetilstande efter koncentrationslejroophold kun med besvær og under lidelse bestrider deres erhverv — og for hvem en revision af tidligere erstatningsafgørelse, eventuelt i forbindelse med behandling og omskoling, måske ville muliggøre andet og mere gunstigt erhverv. Endelig har Landsudvalget anmodet om revideret erstatningsafgørelse i nogle tilfælde, hvor de pågældende stadig led under de sociale følger af en tidligere arbejdsudygtighedsperiode, selv om der på nuværende tidspunkt var indtruffet en bedring af helbredstilstanden.

Der er behandlet ialt 145 sager.

Heraf er 72 afviste af Landsudvalget som uegnede til optagelse eller genoptagelse i Direktoratet for Ulykkesforsik-

ringen under de givne forudsætninger.

Blandt årsagerne til afvisning anføres:

Har ikke været deporteret til KZ: 14.

Svigtende Kooperation ved Landsudvalgets lægelige undersøgelser: 4.

Tidligere afvist af Direktoratet på grundlag af specialundersøgelserne til grundlag for Retslægerådets responsum: 2.

Tjenestemand- eller beslægtet forhold: 2.

Tysk statsborger: 1.

Eventuelle senere henvendelser til Landsudvalget besvares således:

»Landsudvalgets lægelige assistance til tidligere deporterede, som ønsker sag genoptaget i Direktoratet for Ulykkesforsikringen ifølge Erstatningslovens 1. afsnit, er ophørt 1. juni 1951.

Disse sager må herefter søges optaget ved direkte henvendelse til fuldmægtig, cand. polit. frk. Keller, Direktoratet for Ulykkesforsikringen, Kongens Nytorv 3, København K.«

Landsudvalget retter en tak til alle, der har bistået det i arbejdet med disse sager.

AKTIESELSKABET

BING & GRØNDAHL'S PORCELLÆNSFABRIK

KONGELIG HOF LEVERANDØR

Tre års arbejde for at eftersøge de forsvundne i koncentrationslejrene.

I al stilhed har et af verdens mest bevægede dramaer udspillet sig i Tyskland gennem disse sidste tre år — et detektivarbejde uden sidestykke, der er udført af F.N.-funktionærer. Arbejdet er nu slut og det indsamlede materiale overladt til den allierede overkommando.

Dette detektivarbejde begyndte, da F.N.s flygtningeorganisation, IRO, for tre år siden gav den schweiziske Røde Kors-specialist Maurice Thudichum en opgave: Find ud af, hvad der blev af alle dem, der forsvandt sporløst i Hitlers koncentrationslejre. Thudichum påtog sig uden at blinke dette hverv, selvom han måtte være klar over, at det både var problematisk og utaknemmeligt, og at det ville medføre uendeligt besvær.

I de tre år har han og hans stab følgende resultater at fremvise:

10.000.000 personnavne er indført i et hovedkartotek.

27.000 savnede personers skæbne er fastslået.

19.000 savnede personers skæbne er med nogen sandsynlighed fastslået.

100 tons nazidokumenter er indsamlet, men endnu kun delvis gennemgået.

Men der kom forespørgsler om 220.000 mennesker, så trods F.N.s og Thudichums anstrengelser må det siges, at nazisternes »Nacht und Nebel«-politik fungerede forfærdende effektivt. Den gik som bekendt ud på at lade folk forsvinde i KZ-lejrene, uden at deres pårørende skulle vide, om de var levende eller døde.

Men organisationen, der fik navnet International Tracing Service — internationalt efterforskningsbureau (forkortet ITS) — påtog sig også andre opgaver. Den deltog bl. a. i identificeringen af de mange børn, som nazisterne havde bortført under deres »germaniserings«-kampagner, børn der havde glemt deres navn og hjemsted.

Denne gren af arbejdet førte ITS's medarbejdere ud på rejser over hele Europa. Der fandtes i begyndelsen ialt 5576 navn- og hjemstavnsløse børn, men efterhånden blev tallet bragt ned, og i dag er kun 168 tilbage. Resten fik både deres navn og nationalitet tilbage, og så snart det var sket, blev de, et efter et, overladt til flygtningeorganisationen, som lod sin børne-afdeling tage sig af dem. I nogle tilfælde kunne man sende dem hjem til forældrene, som for mange år siden havde opgivet ethvert håb om at se dem igen eller regnet dem for døde.

Identifikationen af lig i koncentrationslejrenes massegrave var en af ITS's største og vanskeligste opgaver. Alle disse grave blev åbnet, men ofte var ligene hobet sammen i hundredvis uden identifikationstegn. Man afhørte hundreder af fhv. naziebedsmænd og lejr-funktionærer, man studerede materialet fra krigsforbryderprocesser, man analyserede alle dokumenter eller stumper deraf, som man kunne få fat på. Endog asken af dokumenter, der var brændt, var i visse tilfælde tilgængelig og blev konserveret, og den har givet spor at gå

efter. En vigtig kilde til identifikation var regnskabsbøger fra lejre og fængsler. De afslørede 1100 navne.

Tålmodigt og omhyggeligt efterforskningsarbejde giver ofte gode resultater. I en af koncentrationslejrene levede under krigen en jødisk læge, som havde til opgave at sørge for, at alle, der bukkede under eller blev myrdet, blev begravet. Denne læge er nu selv død, men man ved, hvem han var, og ITS skylder ham tak for hans fantasi og forudseenhed. Han forstod, at identifikationen ville blive et gigantisk problem, og til trods for, at han selv — interneret i lejren som han var — savnede hjælpemidler, lykkedes det ham at skrabe så mange vandtætte kapsler og småflasker sammen, at han hele tiden kunne holde trit med dødeligheden og lægge en lille seddel med den dodes navn i ligets mund. Ham kan ITS alene takke for 3000 navne i kartotekerne.

I forbindelse med ITS's ophævelse — der er et led i opløsningen af Den internationale Flygtningeorganisation, IRO, har dennes generaldirektør J. Donald Kingsley udsendt en tak til de nationer, der har været ITS behjælpelige. Denne tak rettes blandt andet til Danmark og Sverige.

Kapellet i hollændernes Ryvangen.

Deportationen til Stutthof.

I anledning af Oluf Bonnés artikel i sidste nummer af Pigtråd, hvori han bl. a. omtaler deportationen til Stutthof, vil jeg gerne gøre opmærksom på, at der den 2. oktober 1943 blev reporteret ialt 150 (ikke 143) mænd og kvinder til Tyskland. Skibet gik til Swinemünde (ikke Danzig), hvorfra transporten gik videre til Stutthof. Listen over fanger, der døde i lejren eller på transport derfra, er heller ikke fuldstændig. Jeg er ikke i besiddelse af den fuldstændige dødsliste, men i hvert fald mangler Otto Melchior's navn i Pigtråds liste. Desuden døde adskillige danske Stutthoffanger kort efter hjemkomsten af plettyfus eller andre sygdomme, som de havde pådraget sig i lejren eller under transporten derfra. Af de 150 er ialt 25 døde som følge af opholdet i Stutthof.

Iøvrigt forekommer det mig, at dele af Bonnés beretning omtrent ordret er taget fra bøger, bl. a. Martin Nielsens, om disse begivenheder. Havde det ikke været naturligt, om forfatteren havde henvist til disse bøger, om ikke andet så af hensyn til de læsere, der måske er interesseret i en mere udførlig beretning end den, Pigtråd har plads til.

Helge Larsen.

Det er tanken at afslutte artikelsrækken med en oversigt over den litteratur, der foreligger om fangelejre under besættelsen.

Bonnés artikler bygger dels på egne oplevelser, dels har det været et samlerarbejde fra mange forskellige kilder.

Tiltalt for anstødelig vinduesudstilling.

En udstilling af tatoveret menneskehud i forretningen Nyhavn 27 i København har ført til politisag med tatovør Ole Waldemar Hansen, der tiltales for overtædelse af politivedtægtens paragraf 5 om vinduesudstillinger, hvis indhold er anstødeligt og i strid med offentlig velanstændighed.

En patruljerende politibetjent bemærkede for nogen tid siden, at der i tatovørens vindue var udstillet en stor kation, hvorpå var klæbet lapper af tatoveret menneskehud. *Plakaten forkyndte, at lapperne stammede fra den berygtede Ilse Kochs samling i koncentrationslejren Dachau.* Det var hende, der frem-

stillede lampeskærme af menneskehud og altid sørgede for, at fanger med tatoveringer kom hurtigt i gaskamrene.

Tatovør-Ole fortalte politiet, at han havde købt de udstillede hudlapper af sin læremester i Hamburg. Han nægtede

at fjerne skiltet. Politiet sendte i største hast sagen til retten og fik kendelse for, at udstillingsmaterialet kunne beslaglægges. Da tatovørren i mellemtiden var rejst til Tyskland, måtte man bryde ind i forretningen for at hente kationen.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

Højelund-Jensen

RØRKÆR A/S

3118 B 112

Dachau-Klubben afholder pakkefest den 3. november kl. 19,30 i Cirkelordenens lokaler, Falkonerallé 96.

Deltagerne bedes medbringe 1 pakke (mindste værdi 1 kr.), der bortsælges under særlige former.

Entré og fælles kaffebord GRATIS!

Efter kaffebordet:
Liegstouw!

Tysk mindesmærke for fascismens ofre.

Såvel i den vestlige som i den østlige del af Tyskland afholdtes der den 2. søndag i september en række højtideligheder til minde om nazismens ofre. Fanger og modstandsfolk fra de fleste europæiske lande — også Danmark — deltog heri.

Under besøget i Berlin blev de udenlandske gæster modtaget af Berlins magistrat, og der blev under denne modtagelse af magistraten afgivet løfte om opsætning af et stort mindesmærke i Berlin for nazismens ofre. I denne anledning vil der blive udskrevet en international konkurrence — hvori altså også danske kunstnere kan deltage — om forslag til mindesmærket.

Belgien ratificerer folkemords-konventionen.

Som den 31. nation har Belgien ratificeret F.N.s konvention om folkemord . . . en konvention, der er kommet til verden som folkenes reaktion på de metoder, de tyske nazister brugte i udryddelseslejrene og i deres fremfærd mod undervungne lande. Konventionen gør det til en international forbrydelse at udrydde befolkningsgrupper, ligegyldigt om det sker af politiske, religiøse eller andre årsager. Dette gælder hvad enten det sker i krig eller fred. Danmark og Norge er — blandt mange andre — i forvejen deltagere i konventionen.

Bog anmeldelse.

Flemming B. Muus: SOLSIDEN VENDER MOD NORD. 175 sider. 12,75. Henning Branners forlag.

Forfatteren til »Ingen tænder et Lys« har nu udsendt sin anden bog, som nærmest er en fortsættelse af den første og handler om tiden efter løsladelsen.

Flemming B. Muus blev løsladt med klausulen: Fem års landsforvisning. På mindre end to år bragte rejser uden andet mål end at »være et sted« ham og Inkie viden om i verden.

Og det er disse rejser, bogen handler om. Med små midler og »uden fædreland« er det vanskeligt for ikke at sige umuligt at skabe et hjem og en eksistens i udlandet, og de måtte igennem utallige vanskeligheder og spændende og eventyrlige oplevelser, som udlændigheden førte med sig, indtil en ny benådning med eftergivelse af de sidste 3 års landsforvisning igen bragte dem til Danmark.

En meget spændende og interessant bog, skrevet på en fængslende og livfuld måde.

Buchenwald box 8.

Häftlinge fra box 8 indkaldes fredag den 2. november d. å. kl. 18,00 til vor årlige beskedne sammenkomst i restaurant »Grønningen«, Toldbodvej nr. 22.

Meddelelse om deltagelse bedes snarest meddelt en af undertegnede.

Svalberg Olesen. Redøn.
Telf. Palæ 1448.

Opgøret med landssvigerne.

Redaktør Chr. Oftedal, der vil være kendt af mange danskere fra Neuen-gamme, talte i København i foreningen: Dansk-nordisk ungdomsforbund den 13. sept. om emnet: Retsopgøret med landssvigerne.

Chr. Oftedal er medlem af den norske rigsdag.

Mindetavle på station 4.

(Under Elmene).

Onsdag den 19. september blev der på station 4 afsløret en mindetavle for de 5 kolleger fra stationen, som døde under opholdet i koncentrationslejr.

Til stede ved højtideligheden var de pårørende, fg. politidirektør Mellerup, fg. 1. politiinspektør Wulff, vicepolitiinspektør Groes Petersen, politiassistent Vilbrad, fabrikant Steenberg m. fl. Ligeledes var en stor del af personalet til stede.

Politidirektør Mellerup sagde, at vi ikke skal blive stående ved mindet om, hvad vi har lidt, og omtalte den begejstring og velvilje, befolkningen modtog politiet med efter kapitulationen.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraterenes Hjælpesfond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommunelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned.

Redaktionsudvalg: Seminarieførstander Paul Holt, kaptajn Aage Eifer, pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København.

MEDELM AF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

